

עצות טובות לקירוב הגאולה ברחמים ולביטול צרות ישראל

לכל אחינו בני ישראל ה' עליכם יחיו, כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך, מהצדיקים הגדולים ועד הקטן שבקטנים, אנשים ונשים, בחורים וגם בתולדות זקנים עם נערים, אשר כולם חפצים ליראה את ה' ולעבדו באמת ובתמים, הדברים דלהלן נאמרו ונכתבו בקוצר אמרים להחיש גאולתינו ותשועת עולמים, נא ונא קבלו את האמת ממי שאמרו.

עד מתי קץ הפלאות ?

הנה כל בר דעת שואל ומבקש להבין על מה ולמה מתעכבת הגאולה, ועדיין אנו שרוין בגלות המר, ומעפים ומקווים לישועת ה' ועדיין לא נושענו, ואנו כיהודים מאמינים בני מאמינים יודעים בוודאי שאין הקב"ה חפץ בגלות המר והנמהר אלא כל רצונו וחפצו יתברך לגאולנו, ובכל צרותינו לו צר כביכול וכמוכא בתנ"א (פרק ל"א) מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם, עכ"ל. ולא חשוד קוב"ה דעבדי דינא בלא דינא, וממילא אנו מחויבים להתבונן ולעשות חשבון נפשנו על סיבת אריכות הגלות, ולחפש אחר העצות הנכונות אף להביא במעשינו לקירוב הגאולה.

א. אין ישראל נגאלין אלא בתשובה !

אמרו חז"ל (בכמה מקומות) אין הגאולה תלויה אלא בתשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכלשון התנ"א הנ"ל מצפה לישראל... שיעשו תשובה וי"ל וי"ח (פר"ח) מתורגם ללה"ק ר' אליעזר אמר כל הגלויות נתן לה הקב"ה זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה וגלות האחרון אין לה זמן וקץ אלא הכל תלוי בתשובה שנאמר וכו' א"ל ר"ע א"ב איך יאה דבר זה שיתעוררו כל ישראל יחד בתשובה וכו' א"ל ר"א חידק (לשון שבועה) שאם יחזרו ירשי כנישתא (מתינו וראשי ישראל) או חדא כנישתא (אסיפה אחת של ישראל) בזכותם יתקבצו כל הגלויות שהקב"ה מצפה תמיד מתי יחזרו בתשובה ויוכל לעשות להם טובות ולגאולם עכ"ל. ועיי"ש עוד שמאריך בענין התשובה הרבה.

מבואר מדבריו א. שהבחירה חופשית לכל קהילה בישראל להיות הכנישתא חדא שיעוררו הגאולה בתשובתם, ב. שכל אחד מישראל יאה אשר יחייב לחזור בתשובה, ואפי' ירשי כנישתא והחרדים לדבר ה' ומקיימי מצוות, וישבים באהלה של תורה, ואף הגדולים והצדיקים גם הם מחויבים במצוות התשובה ולא כאלו הטועים ואומרים שמצוות התשובה שייכת רק לבעלי תשובה, וזה אשר נולד בבית חרדי למהדרין, הוא יושב ספון בביהמ"ד, ונקרא אדם חשוב וכו', הוא אינו מצווה במצוות התשובה. ואדרבה מעלה יתירה יש דווקא בגדולי ומנהיגי הדור, ובאלו היראים והחרדים לה', שהם יהיו אלו שיתעוררו לתשובה כראוי כמו שדרשו חז"ל על הפסוק (ויקרא ד, כב): אשר נשיא יחטא, פירש רש"י ז"ל (בשם תורת כהנים, הוריות פ"ג) לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נתן לב להביא כפרה על שגגתו, ק"ו שמתחרט על זדונותיו, ע"כ.

ויסוד זה של תשובה, מובא בווהר הק' ובספרי האר"י הק' ובספרי המוסר הראשונים והאחרונים, אלא שברבות הימים נשתכה יסוד חשוב זה.

ידוע הסיפור מהרה"ק מהר"י מבעלזא זצוק"ל, שנכנס פעם אחת לעירך שולחני המהור, וישבו שם מסובים גדולי אותו הדור, אדמו"רים רבנים וישיבי על מדוין, גדולים בתורה והוראה ומנהיגי עדות בישראל, ונענה הרה"ק מבעלזא ושאל את הנוכחים בקול מואב וניקב: "מה יהיה עם הבאר היטב?... וחזר על שאלתו כמה

פעמים, וכולם ראו כן תמוה, לאיזה "באר היטב" יכוון האדמו"ר, עד שנענה ואמר, שכונתו למה שכתב הבאר היטב (שיע' א"ח תקע"א סק"א), שכשארם יושב ללמוד, ולא חזר בתשובה מקודם, עליו הכתוב אמר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, וכששמעו זאת נעו כל העם בבכי, וגם הגדולים שהיו מסובין שם, בהבינם עד היכן הדברים מגיעים.

איך באים לתשובה.

א. הנכונת הלב -דהיינו שיכיר בחטאו ויבין אשמתו וכמו שתיקנו חז"ל בלשון הוידו: שאין אנו עני פנים וקשי עורף לומר לפניך שצדיקים אהנו ולא חטאנו, אבל אהנו ואבותינו חטאנו, וכלשון הדמעה"ה בפרק התשובה (פ"י י"א) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי וגו', וכמ"ש חז"ל באהאב שעל אף שהיה רשע, מכך מקום היות שנכנע לפני השי"ת לא הביא הקב"ה עליו רעה בימיו, כמ"ש בספר מלכים (א' פכ"א פסוק כט): הראית כי נכנע אהאב מלפני וגו', יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו וגו', וז"ל החי"א ה"ל יוד"כ [כלל קמט ס"א] ויבכה ויתמרמר ויתוודה על אשר הכעיס את הארון ה' צבאות, ופגם נשמתו אשר חנן ה' לו להיטיב באחריתו, ואיך טינה אותה במעשיו הרעים, ויתעצב אל לבו ויתבייש מאלהיו לשאת עינוי אלו בכורו טינף מעשיו אשר עשה בנערותו וגם עד זקנה ושיבה, ויאמר אל לבו מה עשיתי, מדוע דבר ה' בייתי ולא זכרתי אשר בראני מאין וגמלתי כל הטובות, ואנכי קלקלתי מעשי ושלמתי רעה תחת טובה, אוי לי, אוי עלי, כי ארד אבל שאולה, עכ"ל.

ב. יתן אל לבו לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון (לשון אגרת היטב"ן), שיחשוב האדם מה יענה למעלה ביום הדין על כל מעשיו, ואיך יתירך את עצמו לפני ב"י"ד של מעלה, וכמו שאומרים (בתפלת ימים נוראים): מה אשיב שולחי דבר.

ו"ל הגמ' תענית (יא)... כל מעשיו נפרטין לפניו ... כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר הן, ואומרים לו חתום וחותם, וכו' ואומר להם יפה דנתנו! -אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה.

❖ דרך התשובה.

א. מארי החושבנא, כדאיאת בוה"ק (פרשת קרח קע"ח). בתרגום ללה"ק: הרי למדנו, שבכל לילה וליילה עד שלא ישכב וישן, צריך האדם לעשות חשבון נפשו מכל מעשיו שעשה ביום ההוא, וישבו מהם, ויבטש רחמים עליהם, ואלו בני אדם נקראים 'מארי החושבנא'.

ב. אפילו אם יתבונן האדם ויראה שאין עוונות ידועים בידו, שהוא יודעם וזוכרם כעת, אמנם יזכור את דברי הרמ"א (בספר תר"ג בשם רבינו יונה), שיותר צריך האדם לשוב בתשובה על ספק חטא יותר מחטא עצמו. גם מובא בספרים הקדושים, פירוש עה"פ: אשר לא גולתני או אשיב, שדווקא על דברים שאינם ידועים, על זה צריך לשוב ביותר בתשובה, וכבר אחז"ל שפשוש ולא מצא יתלה בביטול תורה, והקושיא מפורסמת הרי ביטול תורה היא בכלל שאר החטאים, ואם תולה עכשיו כזה

למה לא מצאו מקודם, אלא פירשו המפרשים הדכונה בביטול תורה היא שביטול ולא למד דיו את דיני התורה, ועי"ז הוא אינו יודע מה אסור ומה מותר ואם היה לומד היה מוצא הרבה דיני תורה והלכות שנכשל בהם.

ג. וכדי להקל ושיהיה בהשיג יד כ"א נעתיק כאן לשון הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ה ה"ה) אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגול וגניבה, אלא כשם שצריך לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס, ומן האיבה (שנאה), ומן הקנאה, ומן ההתול, ומרדיפת הממון, והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיו"ב, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם.

וכאשר תעיין תמצא שחשב דברים שהם לאיון מפורשים דאורייתא, ועוד איסורים שהחמירו בהם חז"ל מאד שחלקם השוו אותם לעו"ה וחלקם החשיבו כעובר על ג' החמורות אלא שבלא שימת לב מצוי ליכשל בהם רח"ל.

וע"ע בספר חיי אדם ה"ל שמאריך מאד בענין התשובה ומפרט עוד הרבה איסורים ועבירות שמצוי ליכשל בהם ואינו עולה על לב האדם לשוב עליהם, ונעתיק כאן מקצתם לתועלת הענין: וז"ל... טעו הרבה בני"א שחושבים ש"א" לשוב רק מג' עבירות המורות ע"ז ג"ע ושפ"ד וחילול שבת וכיו"ב וזה שקר מוחלט כי יש עוונות שאדם דש בעקבו שהם חמורים מג' עבירות הג"ל... וכן יש חבילות עבירות שכו"א רגילין בהם אשר רבו מלספר (כמ"ש בהקדמת ספרי זת"מ עיי"ש) שבועת שקר ושוא, מברך ומזכיר השם לבטלה, וכ"ש כל התפילות וברכות וכו' מלבין פני חבירו, מתכבד בקלון חבירו, מצער א' מישראל בין בדיבור בין במעשה, וזה איסור אונאת דברים הנלמד מלא תנו וגו' וכ"ש אלמנה ויתום (שחמור ביותר עיי"ש), מלוה בריבית, הסתכלות בנשים, חניפות ... דברי משא ומתן בשבת ויו"ט, ובכל אלו רגילים העולם מאד ואפילו הלומדים ומפלגים וכו' עיי"ש עוד שמאריך הרבה, ויש להוסיף מצוות עשה של קימה והידור פני זקן.

ד. והיות שתשובה צריך לכלול כל הענינים שפגם ורק בזאת יקרא תשובה שלימה ששב אל השם בשלימות ע"כ מן הראוי שיתבונן ג"כ על כל פרטי ההלכות המבוארים בד' חלקי שו"ע ושאר פוסקים הן בענינים שב"א למקום, והן בדברים שב"א לחבירו.

ה. ובאמת כל אנדות חז"ל בבלי ירושלמי וכל המדרשים כולם מלאים מוסר בעניני תיקון המידות והנהגות טובות, המסורים לנו ממש רבנינו ע"ה מסני, וכמ"ש הרע"ב (בתחילת פרקי אבות), ולמשכיל החפץ באמת יכול למצוא במסכת אבות כל חפצו, וכן במסכת דרך ארץ ובשאר מסכתות קטנות וכן בספר "מוסרי הוזהר", (ד"ב) שנאספו שם מכל ספרי הווהר והתיקונים, ועוד הרבה ספרי מוסר ראשונים ואחרונים שניתן למצוא בהם דברים נפלאים של מוסר והתעוררות בכל מיני מעשים ומידות טובות ושאר ענינים.

ו. כמו כן ראוי שישים על ליבו מה שמוכא מהבעש"ט

זצוק"ל, על המשנה כל הנגעים אדם רואה חוץ מגנעי עצמו, ופירש, כל הנגעים שאדם רואה חוץ (על אחרים), זה נמשך מגנעי עצמו, כמאמר רבתינו ז"ל (קידושין ע. כל הפוסל במזמו פוסל. (דברי שלום פ' קרח), וע"ז ישיש על ליבו לשוב עליהם.

ז. ובכל אלו יתבונן היטב במחשבה דיבור ומעשה ולדוגמא בעלמא לחטא במחשבה נעתיק מלשון הביאורה"ל (ריש סי' א') אחרי לבבכם זו אפיקורסות ואחרי עיניכם זו זנות ובכללם כל מחשבות זרות...ומי שהוא רודף אחר תאוות העולם בלא כוונה טובה, עכ"ל.

ח. ואפילו אם הוא צדיק בכל מעשיו, אבל יש לו פגם אחד, אין מקבלים ממנו שוחד, אלא מקבל שכר טוב על מעשיו הטובים, ועונש חלילה על כל פגם. וכן מובא במדרש תהילים (פרק י"ז) וז"ל: "אמר הקב"ה לישראל, בני, עד ששערי תפלה פתוחים עשו תפלה ותשובה, שאני נוטל שוחד בעולם הזה, אבל משאני יושב בדין לעולם הבא, איני נוטל שוחד" עכ"ל.

מעשה התשובה בפועל:

~ וידוי חטא: מצות עשה להתוודות על עוונת (ראה רמבם הל' תשובה וספר החינוך מצ' שסח) ומחוייב בזה כשאר מצוות התורה והיא עיקר התשובה, היינו לחשוב חשבון נפשו לפני השי"ת על כל מעשיו, מיום עמדו על דעתו וכתוב יכסה פשעיו לא יצליח ומורה ועווב ירוחם, וכמבואר למעלה כמה דרכים להתעורר ולדעת חשבון נפשו והנה אין די בעצם היודי, הנזכר בסדר היודי הרגיל [תחנון ונפילת אפים], שאומרים לאחר סיום תפלת שמו"ע, אלא צריך לבטא בפה ולהתוודות בלשון שהוא רגיל לדבר בה, שאז הדברים יוצאים מקרב לבו.

~ תחנון: שישפך שיחו לפני השי"ת שימחלו לו על כל מעשיו שלא היו כהוגן, ובשעת וידויו ותשובתו יעלו על לבו ומחשבתו הרבה דברים וענינים שלא עשה כראוי, ויזכר במעשים רבים לאין שיעור שעשה בעבר שלא היו כהוגן כדי שיוכל לשוב גם עליהם, וכדאיתא בספ"ק נוע"א פרשת משפטים (יה"א חבל תחביל) וז"ל: העיקר התשובה שעל ידי זה יכוסר העבירות, לבדו פירוש ילך בבדידות בזווית הבית, וישים אל לבו איך חטא לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ויבכה בדמעות שליש על עונותיו בחרטה גמורה, ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה, וככה יעשה בכל יום תמיד, ובדאי בעזרת השם יתברך הוא מכסה העונות בזה, עכ"ל.

~ ביותר צריך להתעורר ממאורעות הזמן: כמ"ש הרמב"ם הל' תענית (פ"א ה"ב-ג) וז"ל שבזמן שתבוא צרה ויועקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם: אבל אם לא יעקו ולא יריעו וכו', היה זו דרך אכזריות, ותוסף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי וגו' וכן מבואר מזה שאחז"ל אחד מן החבורה שמת ידאנו כל החבורה וכו', ולכאורה מזה התועלת בזה שידאנו כולם, אלא הכוונה בדאגה שכולם יקיימו הכתוב דאגה בלב איש ישיחנה, שישירו ויתפללו לפני השי"ת על עונותם לחזור עליהם בתשובה שלימה.

~ וידוי - תודה: יתרגל האדם להקדיש זמן בכל יום לישב בשלוחת הנפש, להתבונן על כל הטוב שעשה עמו השי"ת בכל עת, ויתן שבח ותודה להשי"ת על כל נשימה ונשימה על כל הטוב אשר גמל עמו ועם כל בני ביתו בכלל ובפרט ברובו, וזהו חלק מהוידוי שעושה האדם לפני השי"ת, כי וידוי נקרא ג"כ בשם 'תודה' כמ"ש (יהושע ז' ט): תן תודה לה', וחלילה כשאין האדם מודה

להשי"ת על החסדים שעשה עמו השי"ת, הריהו פגם גדול לנפשו, אחרי שאינו מודה ומכיר בטובתו של מקום. וע"ז יומתקו ממנו כל הדברים וכל הגבורות, ויתבטלו ממנו כל הצרות והמאכזבות כמבואר הרבה בספ"ק, וכן יכולים דבר זה לקרב הגאולה וביאת המשיח כמ"ש חז"ל בחזקיהו המלך (גמ' סנהדרין זד.) שביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא, רבונ של עולם, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשיתו לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח... ומהו את רואים עד כמה חשוב בשמים התודה והודאה להשי"ת וגם שיחולים ע"ז לקרב הגאולה ולביאת משיח צדקינו, ואע"פ שאומרים מאה ברכות בכל יום שזה תודה והודאה, אבל כשמדבר בלשון שרגיל בה אז יכול להודות יותר מקרב לבו ויותר בפרטיות.

תשובה ושמחה אינם סותרים זהו.

אל יאמר האדם כי התשובה תביאהו לידי עצבות ומרה שחורה ח"ו, אלא ההיפך היא הנכון כי ע"י התשובה מעומק הלב, יגיע לשמחה אמיתית, כי התשובה והשמחה כאחד הם כמבואר בספ"ק, וכן הדמיע"ה בפרק התשובה (פ"י נ"א, א"ג...) וכל עונותי מחה וגו' השיבה לי ששון ישעך וכן רואים שבמקום א' כתוב על זמן הגאולה (ירמ' לא, ח): כבכי יבואו ובתחנונים יובילים וגו', ופירש"י ע"י תפלה ותשובה. ובמ"א כתוב על עת הגאולה (ישעי' נה, ב): כי בשמחה תצאו, וכ"כ בספ"ק שבכ"ה ר"ת בשמך יגילון כל היום, אלא בהכרח מזה שאינם סותרים זהו, אלא התשובה האמיתית בכביה ותחנונים, מביאה את האדם לקרבת אלקים ולשמחה של קדושה.

ע"י התשובה מרויחים גם בעוה"ז.

א. ע"י התשובה נחשב להאדם כאילו כבר קיבל את יסוריו בעוה"ז וניצול מהם לעתיד. כדאיתא בזה"ק (פ' כי תשא קפט): בתרגום ללה"ק: ואם יחזור ישראל בתשובה, אפילו אם רק צרה אחת או צער אחד שכא עליו, נחשב כאילו כבר סבלו כל הצרות והיסורים שהיו מיועדים לבוא עליהם, וניצולים מהם, וכל זה תלוי בתשובה.

ב. גם ע"י ששוב בתשובה, נמתק ממנו כל הצרות והקטרוגים, דעצם היודי הורג ומבטל המקטרג שנברא ע"י העונות, וכמבואר כמה פעמים בזה"ק ומבא באלשיך הק' (תורת משה במדבר י"ט) וז"ל: כי הנה דרך אנשים מעוטי ההשכלה, בבא עליהם רעה יתפללו אל ה', ויאמרו לפני יתברך, הצילנו נא כי מושיע אין בלתיך, וכיוצא בדברים אלו, ולא יעתרו, והוא, כי אדרבא ירעו וישחיתו את עצמם בזה, כי על ידי כן יבוקר פנקסם, ויתעוררו אשמותם לקטרג עלימו או יותר, אך לא זו הדרך ישכון אור, כי אם תחלה יאמרו ללבבם, לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא, ואין זה כי אם שמוגגנו ביד עוננו, כי בכל עון בראנו משחית, והמשחיתים ההם הם המכים ומצרים אותנו. וכל עוד שאין אנו ממקים אותם לא נוכל מלט מהם, כי הלא יתאורו לקטרג יותר ותכפל רעהו, לכן הדרך האמתית הוא להתיש כחם ולהעבירם מלפניו יתברך, והוא כי נשוב מעונותינו ונתודה עליהם בלב נשבר ונדכה, ואז יסרים ה' מלפניו, כמאמר ספר הווהר כי על ידי אומרנו דוד חטאתי, העביר ה' את המשחית המקטרג עליו אשר נברא בחטאו מלפניו יתברך, ויותש כחו, ואז ישים פניו לבקש מלפניו יתברך על צרתו, כי יאמר ידעתי ה' כי עונותי הטו אלה, אך הגני שב מהם ומתודה ובוכה עליהם

וה' סלחה, ואחר הסליחה, הקשיבה לקול תפילתי על צרתי, ואז, כי תזכר לפני יתברך, לא תהיה זכירתך שם רק לטובה, כי נמנע כל משחית אשר בראת בעונותיך ויותש כחו וכו', עכ"ל.

ב. להתנהג ברחמים לעורר מדת הרחמים!

לפעמים גורם אדם לעצמו צרות ודינים ע"י הדיבורים שלו כמבואר בספ"ק על המשנה ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, וכן מובא מהבעש"ט זצוק"ל על הפסוק ה' צלך, כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כן כביכול כמו שהאדם מתנהג למטה כן מתנהג אותו מלמעלה. לכן אם מתנהג במדת רחמים גם מלמעלה מרחמין עליו כו'. כמו שאיתא (שבת קנא ע"ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. לכן צריך האדם להתנהג במדת רחמים וטובות, ובכל המדות טובות, ויהיה שמח בחלקו, ואז גם מלמעלה יגיע לו כל, וכן הוא במדרש על פסוק ה' צלך. (קדשת לוי פ' בשלה). וכידוע כל ספ"ק תומר דבורה להרמ"ק מיוסד ע"ז.

ג. לבקש הג' דברים שמאסו בהם!

אחז"ל (מובא ברש"י הושע ג, ה) תנא משום רשב"י בג' דברים מאסו בני... מלכות שמים, ומלכות בית דוד, ובנין ביהמ"ק וכו' ואר"ש בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, וכ"כ היעב"ץ זצ"ל שכל השמדות והגזירות רח"ל, הם כי לא התאבלו די על חורבן ביהמ"ק.

ד. להתחזק בבטחון בה'!

כמ"ש במדרש (ל"ש) בשעה שישאל נכנסים לצרה הם אומרים לקב"ה גאל אותנו וכו' אומר להם הקב"ה בטחון בשמי וגו' והוא עומד לכם שנאמר וגו', וכן אמרו והבוטח בה' חסד יסובבנו - אפי' רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו.

לעובדא ולמעשה מכל הג"ל:

א. יקבע עצמו בכל יום איהו זמן בישוב הדעת ומקדם יתן תודה והודאה להשי"ת על כל הטוב שעושה עמו (וכמה שיוכל לפרט יותר מוטב). ב. להיות ממאיר דחושבנא, לעשות חשבון הנפש ולהתוודות בפה בלשון ובשפה שהוא רגיל לדבר בו. ג. יחזור בתשובה על כל מעשיו ועונותיו הידועים ושאנם ידועים וזכורים לו, והיינו שיתורט מעומקא דליבא על העבר, ויקבל על עצמו קבלה אמיתית על העתיד, שמיהוים והלאה יתנהג אך ורק כפי רצון השי"ת, ואח"כ יבקש רחמים מהשי"ת שיעזור לו להתגבר על היצ"ה הרבא וכמו שאחז"ל (קידושין ל): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, ע"כ כל הבחיחה של האדם הוא לבקש עזר מהקב"ה להתגבר על היצ"ה וכמבואר במחירש"א. גם יבקש על הבנים שיחיו תלמידי חכמים, יראי שמים ויראי חטא. ד. להתחזק באמונה ובטחון בהשי"ת, ויאמר ויחזור בכל יום בפיו פסוקי אמונה ובטחון (וכבר נדפס ספר 'פסוקי בטחון' שגלקט שם כל פסוקי האמונה ובטחון מכל ספרי התנ"ך), גם היא רגיל לחזור בפיו נוסח ה' אני מאמין' הנדפס בסידורים, ותעוקר להאמין באמת כמה שמוציא מפיו, ויהיה פיו ולבו שוין, גם יבקש את כל בשרותיו בגשמיית כי השי"ת שומע תפילת כל פה, ובפרט מי שרגיל בזה (ועיין בספר חסידים אות ק"ל ק"א). ה. גם יבקש על הגאולה באותה עת וכנ"ל.

וכאשר ירא רגיל בזה אני במשך הזמן ירגיש קרבת אלקים לי טוב, וצדיק באמונתו יחיד, ואסיים בלשון הרמב"ם בהל' תשובה: כל הנביאים מולן צונו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וזכר הבטיחה תורה שכתב ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו': והי"ד שנזכר להתחזק בתשובה שלימה ובקרו, נזכר לראות נגאלתינו ופדות נפשינו, בביאת משיח צדקנו, במרהה בימינו מתוך רחמים גדולים אמן.